

KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ DEPREMLER

ADANA

ADIYAMAN

DİYARBAKIR

ELAZIĞ

GAZİANTEP

HATAY

KAHRAMANMARAŞ

KİLİS

MALATYA

OSMANİYE

ŞANLIURFA

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	5
I. AFET YÖNETİMİNDEKİ EKSİKLİKLER VE ATILMASI GEREKEN ADIMLAR	6
1. Afete Müdahaledeki Sorunlar ve Eksiklikler	6
2. Afet Öncesi Hazırlıktaki Yetersizlikler	8
3. Afet Yönetimine İlişkin Öneriler	10
II. DEPREMİN EKONOMİK ETKİLERİ VE ÖNERİLER	15
1. Deprem Bölgesinin Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri	15
2. Depremın Yol Açtığı Maddi Hasarlar	15
3. Depremın Ekonomik Maliyeti	16
4. Ekonomik Etkilere Yönelik Öneriler	16
5. Depremın Yol Açtığı Mali Yükün Finansmanı.....	21
III. DEPREMİN SEKTÖREL VE SOSYAL ETKİLERİNE YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	23
1. Tarım ve Hayvancılık	23
2. Sanayi, KOBİ ve Esnaf.....	24
3. Sosyal Güvenlik, Yardımlar ve Hizmetler	25
4. Kadın.....	26
5. Eğitim ve Gençlik.....	28
6. Sağlık	30
7. Çevre.....	33
8. Kültür.....	35
9. Adalet ve Yargı.....	36

GİRİŞ

Ülkemiz 6 Şubat 2023 tarihinde iki büyük ve yıkıcı bir deprem yaşamıştır.

Merkez üssü Kahramanmaraş/Pazarcık ve Kahramanmaraş/Elbistan olan depremler Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Malatya, Şanlıurfa, Kilis ve Osmaniye illerimizi de ağır derecede etkilemiştir.

Deprem açıklanan en son resmi verilere göre 45.968 can kaybına yol açmış, 115 binin üzerinde vatandaşımız yaralanmıştır.

Depremde hayatını yitirenlere Allah'tan rahmet, yakınlarına başsağlığı, yaralılara acil şifa diliyoruz. Milletimizin başı sağ olsun. Allah ülkemize ve insanlığa bir daha böyle bir acı yaşatmasın.

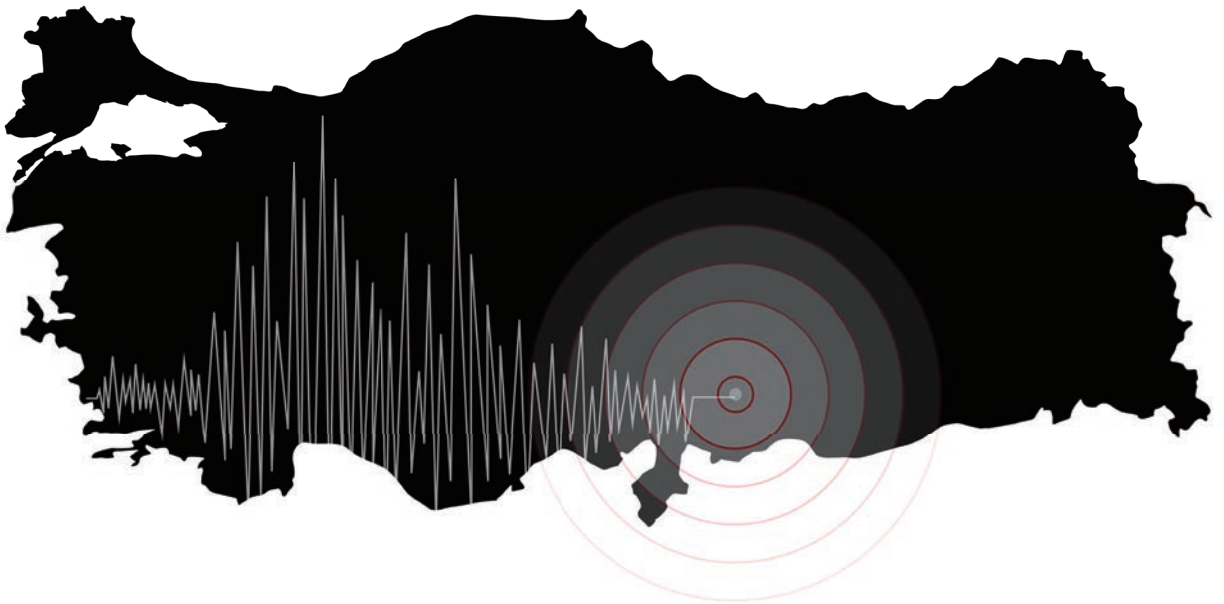
Depremde can kaybının çok yüksek olmasında depreme müdahalede ve deprem öncesi hazırlıklarda yaşanan ağır gecikme ve ihmaller etkili olmuştur.

Deprem konutlar, ticarethaneler, üretim tesisleri ve altyapı üzerinde de ağır bir yıkıma yol açmıştır.

Depremi ekonominde etkileri ağır olacak, bu durum zaten ciddi ölçüde bozulmuş olan ekonomik dengeleri olumsuz yönde etkileyecektir.

Depremi tarım, sanayi, sosyal yardımlar ve hizmetler, çevre, sağlık, eğitim, iç göç, kültürel ve tarihi varlıklar alanlarında da önemli yansımaları olacaktır.

Bu rapor, öncelikle deprem sonrasında bariz bir biçimde ortaya çıkan afet yönetimindeki eksikliklere ilişkin tespitleri ve atılması gereken adımları içermektedir. Rapor ayrıca depremin ekonomik, sektörel ve sosyal alandaki olumsuz etkilerinin asgari düzeyde tutulması için alınması gereken önlemleri de ayrıntılı bir biçimde ortaya koymaktadır.

AFET YÖNETİMİNDEKİ EKSİKLİKLER VE ATILMASI GEREKEN ADIMLAR

Afete Müdahaledeki Sorunlar ve Eksiklikler

1. Dördüncü seviye alarm verilmesine rağmen, arama-kurtarma, sağlık, yangın, güvenlik, trafik, haberleşme, enerji, tahliye, ulaşım, beslenme, barınma ve benzeri hizmetlerden sorumlu kurumlarımızın bölgeye ulaşması gecikmiştir.
2. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin insan, makine ve ekipman gücü zamanında bölgeye kaydırılmamıştır.
3. Maden işçileri, itfaiyeciler arama kurtarma faaliyetlerine çok geç ve karayolu ile gecikmeli olarak dahil edilmişlerdir.
4. İhtiyaç duyulan sayıda makine, araç, ekipman ve teçhizat bölgeye getirilememiştir.
5. Kendi inisiyatifi ile bölgeye gelen gönüllüler dahi doğru yönlendirilememiş, hatta engellenmiştir.
6. Gıda ve beslenme konusunda özellikle ilk günlerde çok ciddi sorunlar yaşanmıştır.
7. Özellikle çadır ve ısıtıcı başta olmak üzere barınma sorunu hala çözülememiştir.
8. Depremi yaşadığı ilk günden bugüne seyyar tuvalet ve duş eksikliğini giderme yönünde ciddi bir ilerleme sağlanamamıştır.
9. İhtiyaç duyulan sahra hastanelerinin kurulmasında ve sağlık çalışanlarının tahsisinde yetersizlikler yaşanmıştır.
10. Bölgede salgın hastalık riskine karşı gerekli tedbirler zamanında alınmamıştır.
11. Kapanan yollar, yıkılan köprüler zamanında tespit edilememiştir.
12. Kara ve demiryollarında meydana gelen hasarların giderilmesi çok uzun sürmüştür.
13. Hasar gören havalimanlarının onarımı ivedilikle yapılamadığı için uçak seferleri uzun süre aksamıştır.
14. Elektrik, doğal gaz ve benzeri enerji hatlarının acil onarımı yapılarak bu hizmetlerin normale dönmesi uzun süre sağlanamamıştır.
15. Mobil jeneratör ve seyyar aydınlatma gibi acil çözümler sunulamamıştır.
16. Bölgeye tankerler ile yakıt desteği sağlanamamıştır.
17. Deprem sonrasında çok ciddi iletişim problemleri yaşanmıştır.
18. Eğitim sistemi felç olmuş, çadır kentler ve göç almış iller dahil olmak üzere çocuklar sahipsiz sokaklarda vakit geçirerek travmanın içine bırakılmıştır.

19. Üniversiteler kullandıkları yurtların depremzedelere tahsisi amacıyla bütün ülkede uzaktan eğitime geçmiştir.
20. MEB illeri bölge bazında değerlendirerek açmada geç kalmıştır.
21. Barajların deprem sonrası zarar görüp görmedikleri güvenlik açısından analiz edilerek vatandaşlarımız bu konuda zamanında, yeterli ve inandırıcı bir biçimde bilgilendirilmemiştir.
22. Bu barajlar bölgenin içme ve kullanım suyu ihtiyacını karşıladıkları için sağlık açısından da yeterli biçimde kontrol edilmemiştir.
23. Tahliye öncelikleri, tahliye yolları ve tahliye edilecek bölgeler konusunda ciddi karmaşa ve yetersizlik yaşanmıştır.
24. Deprem sonrası yaşanan iç göçle ilgili bir planlama ve yönlendirme yapılmamıştır.
25. Enkaz altından çıkarılan cenazelerin kimliklendirilmesi ve defin hizmetlerinde ciddi sorunlar yaşanmıştır.
26. Refakatsiz çocuklarla ilgili çocuğun çıktığı enkaz, adı, soyadı, gittiği hastane gibi bilgilerde eksiklikler yaşanmıştır.
27. Depremzede vatandaşlarımıza yeterli ve zamanında psikososyal destek verilememiştir.
28. Deprem sonrası bölgede yaşanan yağma ve hırsızlık olaylarına karşı zamanında ve yeterli tedbirler alınamamış, asayiş uzun zaman sağlanamamıştır.
29. Afete müdahalede yaşanan sorunların kök sebebi, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemiyle beraber tüm kurumların görev ve yetkilerini yerine getirmede talimat beklemeleridir.
30. Yardımların, bağışların, planlamaların yapıldığı, enkaz altındakilerin dahi bulundukları yerlerini bildirdiği sosyal medya platformlarını hızlandırmak yerine kısıt getirilmesi de yaşanan felaketin ağır sonuçlar doğurmasına yol açmıştır.

Afet Öncesi Hazırlıktaki Yetersizlikler

Afete müdahalede yaşanan sorunların ve yaşanan felaketin bu kadar ağır olmasının temel nedeni afet öncesi hazırlıktaki yetersizliklerdir. Bu yetersizlikler aşağıda özetlenmiştir.

1. Afet mevzuatının afet öncesi risk çalışmalarına yer vermemesi, daha çok afet sonrası süreçleri kapsamaması.
2. AFAD'ın Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrası İçişleri Bakanlığına bağlanarak koordinasyon ve etki gücünün zayıflatılması.
3. Afetlerde koordinasyonu sağlaması maksadıyla kurulan AFAD'ın liyakatsiz atamalar ile zayıflatılması.
4. Afetlerde beslenme, gıda, barınma, sağlık ve hijyen hizmetlerinin sunulmasından ve koordinasyonundan sorumlu Kızılay'ın görevini yapamaz hale getirilmesi.
5. Arama ve kurtarma personel sayısındaki yetersizlik.
6. Arama kurtarma faaliyetlerinde görev alabilecek eğitimli gönüllü sayısının yetersiz olması.
7. Arama kurtarmada hayati öneme sahip ses dinleme, termal kamera, GSM sinyallerini dinleme gibi cihazlardaki yetersizlik.
8. 2013-2023 dönemini kapsayan "Ulusal Deprem Stratejisi Eylem Planı"nda öngörülen kritik eylemlerin hayata geçirilmemesi.
9. Müdahale planında 1. ve 2. derece destek il olarak belirtilen hiçbir ilimizin buna uygun hazırlıkları tam olarak yapmaması.
10. Kurumlarımızın ve yerel yönetimlerin olası afet senaryolarına göre planlama yapmamış olmaları ve kapasitelerini geliştirmemeleri.
11. Deprem senaryolarına göre yapılan tatbikatlarda tespit edilen adımların zamanında atılmaması.
12. Malzemelerin afet bölgesine hızlı ve etkin şekilde ulaşmalarını sağlayacak planlamalardaki yetersizlikler.
13. "Kesintisiz ve Güvenli Haberleşme Sistemleri"nin kurulamaması.
14. GSM operatörlerinin verilerinin etkin kullanılmaması.
15. Kritik altyapı ve tesislerde (ulaşım, haberleşme, sağlık tesisleri, elektrik, su, kanalizasyon, barajlar, petrol ve doğal gaz boru hatları, kültürel ve tarihi eserler) deprem riskine karşı gerekli tedbirlerin alınmamış olması.
16. Tarım sektörüne yönelik zarar görebilirlik çalışmalarının yapılmamış olması.
17. Sanayii kuruluşlarının yapısal zararlarının yanı sıra yapısal olmayan zararlarına karşı gerekli tedbirlerin alınmamış olması.

18. İmar aflarıyla depreme dayanıksız ve güvensiz konutların koruma altına alınması.
19. Yapı denetim sistemindeki ciddi zafiyetler ve yapı denetim firmalarının bir kısmında ikili ilişkilerle onay süreçlerinin yürütülmesi.
20. Kentsel dönüşüm çalışmalarının bugüne kadar tamamlanamamış olması.
21. Kırsaldaki sağlıklı yapılar için de afet riskine karşı dönüşüm programlarının yapılmaması.
22. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının kontrol edici olmak yerine bir müteahhite dönüştürülmesi.
23. Risk haritalarının kullanılmasını zorunlu kılan yasal düzenlemelerin yapılmaması.
24. Bina envanterinin çıkarılarak mevcut yapıların hasar görülebilirlik ve risk durumuna göre gruplandırılmaması.
25. Okul, yurt, hastane gibi kamu binalarında yıkım ve güçlendirme çalışmalarının yetersizliği.
26. Hastanelerin sismik izolasyon teknolojisine uygun hale getirilememesi.
27. Tarihi yapıların deprem güvenliklerinin belirlenmesine ve güçlendirilmelerine yönelik çalışmaların yetersizliği.

Afet Yönetimine İlişkin Öneriler

1. Şehircilik ve Afet Yönetimi Bakanlığı kurulmalıdır.
2. Afet Çerçeve Kanunu çıkartılarak, afet mevzuatı tüm yönleriyle yeniden düzenlenmelidir.
3. Ulusal Deprem Stratejisi Eylem Planı ve Afet Müdahale Sistemi revize edilerek, kararlılıkla uygulanmalıdır.
4. Afet risklerinin ve afetlerin yönetimi “yerinden yönetim” ilkesine uygun olarak yeniden ele alınmalıdır.
5. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) merkezi ve yerel düzeyde yeniden yapılandırılmalıdır.
6. AFAD veri toplayan ve işleyen dijital yetkinlikleri olan bir kuruluş olmalıdır.
7. Atama ve görevlendirmeler liyakat esasına göre yapılmalı, afetlerde uzman olmayan kişilerin görev almaları engellenmelidir.
8. Kızılay ticari amaçla hareket eden bir yapıdan kurtarılmalı, afet anında afetzedelere barınma, beslenme ve sağlık yardımı ulaştırma başta olmak üzere hızlı bir biçimde hizmet vermeye odaklanmalıdır.
9. Kalkınma planlarında, orta vadeli programlarda ve yıllık programlarda her sektörün afetlerle ilişkisi ve sektörlerde alınması gereken önlemlerin ayrı ayrı belirleneceği, Sektörel Afet Risk Azaltma programları geliştirilmelidir.
10. Her bölgenin karşı karşıya olduğu afet tehlike ve risklerine karşı eğitim programları, müdahale yönetim sistemleri, sosyal-ekonomik iyileştirme stratejilerini de içeren Yerel Afet Risk Azaltma Planları hazırlanmalıdır.
11. İş yerlerinin olası bir afet sonucunda faaliyetlerinin kesintiye uğramaması ve hizmetlerinin devamlılığının sağlanması için “İş Sürekliliği Planları” hazırlaması sağlanmalıdır.
12. Yetişmiş ve gerekli donanımla teçhiz edilmiş arama kurtarma profesyoneli ve gönüllüsü sayısı artırılmalıdır.
13. Arama kurtarma faaliyetlerinin bütünleyici parçası olarak İtfaiye teşkilatları merkezi ve yerel düzeyde yeniden yapılandırılmalıdır.
14. Yerel yönetimler ve STK’larla iş birliği içinde gönüllü arama-kurtarma personel sayısı başta İtfaiye Teşkilatı ile ilişkili olmak üzere arttırılmalıdır.
15. Afetlere karşı sivil toplumun gelişmesi ve gönüllü katılımları arttırıcı yönde yasal düzenlemeler yapılmalı, teşvik ve destekler artırılmalıdır.
16. Afet yönetimini etkisizleştiren veya etkisini zayıflatan imar afları, Anayasa, Afet Kanunu ve ilgili mevzuat ile tümüyle yasaklanmalıdır.
17. Yapı denetim sistemi, yetkin mühendisliğe dayalı, imar ve yapılaşma sisteminin bir parçası olarak yeniden yapılandırılmalıdır.
18. Yapı denetim firmalarında, harita, jeoloji ve geoteknik mühendislerinin istihdam edilmesine yönelik gerekli mevzuat değişikliği yapılmalıdır.
19. Kamu binaları da dahil olmak üzere tüm binalar yapı denetim kapsamına alınmalıdır.

20. Yapıların belirli dönemlerde amaç dışı kullanım, çürüme, çatlama, deplase olma, statik olarak taşıyıcılık özelliklerinde bozulma ve benzeri değişimler açısından incelenmesine yönelik mevzuat düzenlemesi yapılarak "Yapı Muayene Sistemi" kurulmalıdır.
21. Bitmiş yapıların periyodik olarak denetimi 3 yılda bir yapılmalıdır.
22. Sismik izolasyon ile sönümlleme teknolojilerinin kullanılması yaygınlaştırılmalıdır.
23. Deprem ve doğal afet riskinin yüksek olduğu tüm kentlerde güçlendirme ve yeniden inşa projeleri yapılmalıdır.
24. Deprem bölgelerinde deprem raporu olmayan yapıların deprem raporları hazırlanması, olası depremlerde ne kadar hasar alabileceğinin simülasyonlarının yapılması sağlanmalıdır.
25. Başta İstanbul olmak üzere, özellikle 1. ve 2. derece deprem riski altında bulunan yerleşim birimlerinde mikro bölgeleme çalışmaları öncelikle yapılmalı, kısmen yapılmış olanları (örneğin İstanbul) tamamlanmalı, zemin etüt sonuçlarına göre imar planları revize edilmelidir.
26. Belediyelere yerel afet tehlikesi ve risk haritalarının hazırlama yükümlülüğü getirilmeli, Risk Azaltma Hedefi konulmalıdır.
27. Afet riskini azaltma politikası kapsamında "Mekânsal Acil Durum Planları" yapılmalıdır.
28. Kentsel dönüşüm yerine sosyokültürel ve sosyoekonomik boyutları da dikkate alan bütüncül bir yaklaşımla Kentsel Yenilenme anlayışı hakim kılınmalıdır.
29. Tarihi ve kültürel yapıların sismik riskler başta olmak üzere afetlere karşı korunması sağlanmalıdır.
30. Köyden kente göçün engellenmesine de katkı sağlayacak "Köysel (Kırsal) Yenilenme" çalışmaları başlatılmalıdır.
31. KOBİ'ler başta olmak üzere tüm sanayi işletmelerinin ve işyerlerinin başta deprem olmak üzere afetlere karşı hazırlanması sağlanmalıdır.
32. Deprem tehdidi altındaki bölgelerde, ivedilikle yeterli deprem toplanma alanları tesis edilmeli, bu alanların imara açılmaması güvence altına alınmalıdır.
33. Afet ve acil durumlarda devreye hızla girecek "Güvenli Haberleşme Sistemleri" kurulmalıdır.
34. Deprem sonrası hayatın bir an önce normale döndürülmesine yönelik olarak deprem olması muhtemel yerler için "Yerel Afet İyileştirme Planları" hazırlanmalıdır.
35. Afet sonrasında eğitim sisteminin aksamaması için AFAD-EY (Afet ve Acil Durumda Eğitim Yönetimi) yapılanması kurulmalıdır.
36. Müdahale ve iyileştirme çalışmalarında riskli birey gruplarının (kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler) özel ihtiyaçlarını da dikkate alan hazırlıklar yapılmalıdır.
37. Toplumun her kesiminde temel afet bilinci ve afet becerisi oluşturmak için seferberlik ilan edilmelidir.
38. Hasar tespit çalışmalarının standart bir yöntemle uygulanması sağlanmalıdır.

39. Hasar tespit çalışmalarında ilgili meslek odalarından da istifade edilmelidir.
40. Depremzede olarak tanımlanmak için ikametgâh, abonelik veya GSM lokasyon bilgileri kullanılmalıdır.
41. 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunda yapılacak değişikliklerle, mevcut binaların depreme karşı güçlendirilmesi amacıyla, yapı müteahhitliği ve yıkım müteahhitliği sınıfları yanında, sıkı ve ayrıntılı mali, ticari ve hukuki standartlara tâbi "yapı güçlendirme müteahhitliği" adında yeni bir sınıf ihdas edilmelidir. Yapı güçlendirme müteahhitliğini teşvik amacıyla, vergi, istihdam, kredi ve yatırım teşvikleri getirilmeli; halen uygulamada rant odaklı işleyen 6306 sayılı Kanun, afetle mücadelede önleyici bir yasal enstrüman haline getirilerek; bu Kanunun, afet sonrası konuları düzenleyen 7269 sayılı Kanunu tamamlaması sağlanmalıdır.
42. 3194 sayılı İmar Kanunu, yerleşim yerlerinin tespitinde afet tehlikesinin belirlenmesi, imar planı süreçleri, yapı denetimi ve sorumluluk sistemi bakımından günümüz koşullarına uyarlanarak yeniden düzenlenmelidir.
43. DEVA Partisi Yarına Atılım Eylem Planı'nda öngörülen 5H vizyonu çerçevesinde, öncelikle deprem bölgesi ve depremde riskli bölgeler üst düzey, entegre fiberoptik ve uydu altyapısı ile donatılmalıdır.
44. Operatörlerin ortak altyapı geliştirmeleri ve kule kullanımında birlikte çalışması teşvik edilmeli, bu çerçevede kamu kurumlarıyla (orman, belediye, TSK) tek elden koordinasyon sağlanmalı, BTK'nın telekom operatörlerine BDDK'nın bankalara uyguladığına benzer afet stres testleri uygulaması ve performans garantileri talep etmesi sağlanmalıdır.
45. Telsiz, mobil ve uydu üzerinden çalışan kamu acil haberleşme sistemi kurulmalı, AFAD dahil kamunun kritik kurumları entegre edilmelidir.
46. Kritik anlarda sosyal medya yasaklanmamalı, dezenformasyonla mücadele için vatandaşlara sıkça doğru bilgi sunulmalıdır.
47. Risk analizinde sensörlerden, afetin ilerlemesinin takibinde uydulardan, kurtarma çalışmalarında drone ve robot teknolojilerinden etkin bir şekilde yararlanılmalıdır.
48. Depremde görev alan duvar arkası radar, termal kamera, yer altı analiz, yönlendirilmiş anten gibi savunma sanayi ürünlerinin artırılması ve depremde öncelikli görevlendirilmesi sağlanmalıdır.
49. Yeniden inşa edilen şehirlerde en son bilgi sistemleri kurulmalı, sağlıklı bina envanterleri hazırlanmalı, altyapı yönetimi (trafik, imar) yapay zekaya entegre edilmelidir.
50. Tarihi ve kültürel miras restorasyonları ile kamu binalarının yapım aşamalarında BIM (Yapı Bilgi Modellemesi), kayma sensörleri ve dijital ikiz gibi güncel teknolojiler zorunlu hale getirilmeli, bu uygulamalar diğer şehirlerimizde de yaygınlaştırılmalıdır.
51. Yarına Atılım Eylem Planı'nda öngördüğümüz üç temel platform deprem sonrası ayağa kalkma sürecinde etkin kullanılmalıdır: (i) saydamlik.gov.tr üzerinden imar planları ve ihale şartnameleri yayınlanmalı; (ii) takip.gov.tr üzerinden izin ve benzeri başvuruların durumu ve kamunun yürüttüğü süreçlerin tahmini tamamlanma süresi izlenebilmeli ve (iii) duzenleme.gov.tr üzerinden sivil toplum örgütleri, iş dünyası ve vatandaşlar dijital anketlere katılabilmeli, görüş ve önerilerini paylaşabilmelidir.

52. Depremzede vatandaşlarımız ile yardımsever vatandaşlarımızı geçici barınma, eğitim, sağlık gibi her türlü ihtiyaçlar için dijital ortamda bir araya getirecek platformlar geliştirilmeli ve desteklenmelidir.
53. İstanbul depremine karşı insan hayatını ve şehri büyük yıkımlardan korumak maksadıyla HAYAT İSTANBUL projesi hayata geçirilmelidir. HAYAT İSTANBUL projesi ile ulusal ve uluslararası kaynaklardan temin edilecek uygun koşullu finans kaynakları ile afetlere dirençli yapıların yanı sıra İstanbul'un bir finans, turizm, bilim, sağlık ve kültürel etkinlikler başkenti olması sağlanmalıdır.
54. Uzmanların öncelikli olarak uyardığı deprem riski altında bulunan şehirlerimiz (Bingöl, Hakkari, İzmir, Adana, Elazığ gibi) depreme dirençli hale getirecek her türlü tedbir ivedilikle alınmalıdır.
55. Yıkılan şehirlerin yeniden inşa sürecinde fayların halen daha hareketli olduğu ve depremler devam ederken yapılan inşaatların sağlıklı olmayacağı dikkate alınmalıdır. Yeniden inşa sürecinde konu ile alakalı bütün uzmanların, akademisyenlerin ve kentlilerin de içerisinde bulunduğu katılımcı bir yaklaşım izlenmeli, şehrin konut alanları, ticari, kültürel, sosyal geleceğinin yeniden ayağa kalkmasına öncülük edecek çalışmalar master planlar oluşturularak gerçekleştirilmeli, inşaatlar güvenli zeminler üzerine yapılmalıdır. Bu çalışmalar yapılırken vatandaşlarımızın hızla çadırlar ve konteynırlardan çevre illerdeki boş konutlara yerleştirilmesi sağlanmalıdır.
56. Deprem sonrasında hem çevre illere hem de büyükşehirlerde ciddi bir taşınma söz konusudur. Nihai hedef vatandaşlarımızın kendi topraklarına dönmesini sağlamak olmalıdır. Bu hedef gerçekleşinceye kadar vatandaşlarımızın gittikleri komşu illerde ve büyük şehirlerde beslenme, barınma, sağlık, eğitim, çalışma, sosyal hizmetler ve benzeri konulardaki ihtiyaçlarının sağlıklı, sürekli ve güvenli biçimde karşılanmasını sağlayacak bir altyapı oluşturulmalıdır. Göç alan illerimiz idari, teknik ve mali açıdan desteklenmelidir.
57. DEVA Partisi Afet Yönetimi Eylem Planı'nda (<https://devahazir.devapartisi.org.tr/deva-iktidarinin-afet-eylem-planı/>) yer alan adımlar süratle hayata geçirilmelidir.

DEPREMİN EKONOMİK ETKİLERİ VE ÖNERİLER

Deprem Bölgesinin Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri

Deprem bölgesindeki illerimizde nüfus 14 milyon civarında olup, ülke nüfusu içindeki payı yüzde 15,7'dir.

Bu illerimiz GSYİH içinde %9,3, sanayi katma değeri içinde %11,2, tarım sektörü içinde %14,3 paya sahiptir.

Depremden etkilenen illerimizin ihracat içindeki payı %8,5, aktif sigortalı çalışanlar içindeki payı ise %11,7'dir.

Bölgenin bütçe gelirlerine katkısı %4,7, toplam kredilerden aldığı pay %9,0'dur.

Bölge tekstil, ipplik, demir çelik, pamuk ve narenciye üretimi içinde ağırlıklı bir paya sahiptir.

Depremi Yol Açtığı Maddi Hasarlar

Depremi en önemli ekonomik maliyeti konut, tesis ve altyapı hasarı yoluyla ortaya çıkacaktır.

Hasar tespitleri sonucunda bölgedeki binaların %13'üne yakın kısmı yıkık-ağır hasarlı olarak tespit edilmiştir. Yıkılarak yeniden yapılacak bağımsız konut biriminin 600 bin, ticari işletme biriminin 150 bin olacağı tahmin edilmektedir.

Yıkım ve ağır hasar nedeniyle yapı stokundaki kayıpların %25'i kadar bir altyapı maliyeti ilave olarak eklenecektir.

Şehir altyapısı ve kamusal binaların (okul, hastane ve diğer hizmet binaları) onarım ve yenilenmesi de ilave bir mali yüke yol açacaktır.

Depremi sanayi, ticaret ve hizmet tesislerindeki makine-teçhizat ve yarı mamul- mamul stoklarında yol açtığı kayıplar söz konusudur.

Depremde çiftçilerimizin tarımsal ürünleri/varlıkları (ekilişleri, ürünleri, hayvan varlıkları, işletme tesisleri, ahırları, seraları ve benzeri) ciddi biçimde zarar görmüştür.

Deprem, karayollarında çökmeye yol açmış, illerin önemli kısmında trafo noktaları yıkılmış, kimi bölgelerde elektrik dağıtım şebekesi yok olma düzeyinde zarar görmüş, doğal gaz boru hatlarında patlamalar meydana gelmiş, ana iletim hatlarında arıza ve kopmalar meydana gelmiş, il ve ilçelerde telekomünikasyon hizmetlerinde ciddi aksaklıklar yaşanmıştır.

Depremi Ekonomik Maliyeti

Depremi en ağırlıklı mali etkisi yıkılan ve hasar gören konut, tesis ve altyapıni yeniden inşası ve onarımı üzerinden olacaktır.

Üretim tesisleri ve altyapıdaki hasarlar ile iş gücü kayıpları nedeniyle depremden etkilenen illerde birçok sektörde belli bir süre için üretimde düşüş/durma yaşanacaktır.

Deprem; çadır, prefabrik ve normal konut inşaatı, kamu binalarının yapım ve onarımı, altyapı onarımı ve inşaatı, vergi ertelemeleri, indirimleri ve kayıpları, cari giderlerde artış, çalışanları ödenek, yolluk, fazla çalışma ücretleri, borçların ertelenmesi, yeni krediler açılması, sosyal güvenlik primlerinin ertelenmesi ve prim kayıpları, mahalli idarelerin harcamalarındaki artış ve benzeri kalemler üzerinden bütçe ve kamu finansmanına ağır bir yük getirecektir.

1999 Marmara Depremine ilişkin verilere ve mevcut hasar bilgilerine dayalı olarak, depremin ekonomiye maliyetinin 50-100 milyar dolar aralığında oldukça yüksek bir tutarda olacağı tahmin edilmektedir. Bina hasarlarının bir bölümünün DASK tarafından karşılanması söz konusu olacaktır. Ancak, bölgedeki konutların sadece %48,5'i DASK kapsamında olup oluşan hasarla karşılaştırıldığında ve konut dışı yapıların kapsamda olmadığı dikkate alındığında DASK tarafından tazmin edilecek tutar çok sınırlı kalacaktır.

Hükümet depremin vatandaşlarımız, çalışanlar, esnaf, çiftçi, sanayiciler üzerindeki etkisini sınırlandırmak için bazı önlemleri hayata geçirmiştir.

İzleyen bölümde atılması gereken ilave önlemler ve depremin finansman yükünü karşılamak için atılması gereken adımlara yer verilmektedir.

Ekonomik Etkilere Yönelik Öneriler

1. Başta Hatay, Kahramanmaraş ve Adıyaman için olmak üzere kapsamlı bir "İl Bazında ve Bölgesel Yeniden İmar, İnşaa ve Kalkınma Stratejisi ve Planı" hazırlanmalıdır.
2. Deprem bölgesinde merkezlerinde ağır hasar olan il ve ilçeler yatırım teşvikleri bakımından 6. Bölge kapsamına alınmalı, 6. Bölge teşvikleri bu iller için daha da artırılarak uygulanmalıdır.
3. İvedilikle bölgede yatırım, üretim ve istihdamı bir bütün olarak canlandırmayı hedefleyen vergi ve prim muafiyetleri ile hibe ve kredi desteklerini içeren kapsamlı bir teşvik paketi açıklanmalıdır.
4. Deprem sonucu iş yeri, çalışma alanı, tarımsal üretim araç ve imkanları ile hayvan varlığı yok olan/zarar gören esnaf, sanayi kuruluşları, serbest çalışanlar ve çiftçiler için vergi ve kredi borçlarının ertelenmesini/silinmesini ve nakdi yardımları içeren özel destek programları geliştirilmelidir.
5. Hane başına 10 bin TL olarak sağlanan destek özellikle geliri yetersiz olan aileler için daha uzun süreli verilmelidir.
6. İşsizlik ödeneği, kısa çalışma ödeneği ve nakit ücret desteği gibi mekanizmaların kullandırılma koşulları esnetilmeli, bu imkanlardan daha fazla sayıda kişinin daha uzun süre yararlanması sağlanmalıdır.

7. Evleri ve iş yerleri yıkılan, ağır hasarlı olan depremzedelerin elektrik, su, doğal gaz ve iletişim fatura borçları silinmelidir.
8. Bölgede faaliyet gösteren işletmelere acil destek sağlanmalıdır. Bu kapsamda;
- Bankalar ve Kredi Garanti Fonunun birlikte koordinasyonunda geniş ekipler oluşturulmalı ve bölgede faaliyet gösteren borçlu işletmeler ziyaret edilerek, durum tespiti yapılmalı, ihtiyaçları belirlenmelidir.
 - KOSGEB vasıtasıyla deprem bölgesinde faaliyet gösteren firmaların organizasyonel, yönetsel ve operasyonel ihtiyaçlarını karşılayacak kaynakların (insan kaynağı da dahil) temini koordine edilmeli, işletme sermayesi ihtiyaçları karşılanmalıdır.
 - Yurt dışından mal ve hizmet alımı ya da yurtdışına mal ve hizmet satışı ile ilgili yükümlülüklerinin yerine getirilmesinin gecikmesi ya da mümkün olmamasından kaynaklanabilecek cezai yükümlülükler için Türkiye İhracat Kredi Bankası koordinasyonunda danışmanlık hizmeti verilmeli, gerekirse üstlenilmelidir.
 - Deprem bölgesinde faaliyet gösteren ve depremden ağır derecede etkilenen kişiler ile firmaların fatura karşılığı satın aldıkları mal ve hizmetlere ilişkin vadesi gelmemiş borçları Devlet Destekli Ticari Alacak Sigortası'nın kapsamına alınmalıdır.
9. Finansal sektör destekleri bütüncül bir biçimde ele alınmalıdır.
- Finansal sektörü düzenleyen ve denetleyen kurumlar tarafından alınan önlemlerin finansal sektörün tümüne sirayet edebilecek riskler gözetilerek değil, tamamen oluşan durumdan hareketle deprem bölgesine yönelik reaktif ve koordine olunmadan tedbirler alındığı gözlenmektedir.
- Bu nedenle, Finansal İstikrar Komitesinin koordinasyonunda ve finansal sektörün tümünü kapsayacak tedbirler alınmalıdır. Zira, deprem bölgesinde faaliyet gösteren kişiler ve firmalar ile iş ve işlemleri olan ülkemizin diğer bölgelerindeki kişiler ile firmaların da etkilenmesi söz konusudur. Bu çerçevede;
- Bu döneme mahsus olarak komisyon toplantılarına kamu bankalarının yanı sıra Türkiye İhracat Kredi Bankası ve İller Bankasının katılımı da sağlanmalıdır.
 - Gerek BDDK gerekse TCMB tarafından alınan ticari ve kurumsal krediler ile ilgili önlemler deprem bölgesi ile sınırlı tutulmayıp deprem bölgesi ile ticari ilişkisi olan kişi ve işletmelere de uygulanmalı ve hatta tüm ülkeye yaygınlaştırılmalıdır.
 - Deprem bölgesinde kullanılacak kredi kartlarının bir katına kadar sağlanan vade esnekliği bankaların ihtiyarına bırakılmalı, kredi kartı alacaklarının tüketici kredisi gibi değerlendirilmesi sağlanmalıdır.
 - Bankaların hayat, taşıt, fabrika binası, makine-ekipman sigortası yoluyla güvence sağladıkları riskler için sigorta şirketleri ile birlikte yol haritası geliştirmeleri sağlanmalıdır.
 - Deprem bölgesine yönelik faiz ve benzeri alacakların düşürülmesi, vazgeçilmesi, vade uzatımı gibi önlemlerin banka bazlı değil tüm bankalar için aynı olması sağlanmalıdır.
10. Mükellefiyet kaydının nerede olduğuna bakılmaksızın iş merkezi veya faaliyetinin önemli bölümü bölgede bulunanlar da mücbir sebep kapsamına alınmalıdır.

11. Verginin ve diğer kamu alacaklarının terkinin koşulları esnetilmeli, depremde etkilenenlerin vergi ve prim borçlarının silinmesi yoluna gidilmelidir.
12. Motorlu Taşıtlar Vergisi, Emlak Vergisi ve Çevre Temizlik Vergisi borçları silinmelidir.
13. Depremde zarar gören işletmelere KDV'siz makine ve teçhizat alım imkânı sağlanmalıdır.
14. Depremde araçlarını kaybeden vatandaşlarımıza araç alımlarında ÖTV muafiyeti tanınmalıdır.
15. Depremde evleri yıkılan ya da kullanılamaz hale gelenlere yapılan konut satış ve teslimleri KDV'den ve her türlü harçtan istisna tutulmalıdır.
16. Deprem bölgesi için prefabrik, konteyner ve karavan satış ve teslimleri KDV'den istisna edilmelidir.
17. Depremzede mükelleflerin KDV iadesi hızlıca yapılmalıdır.
18. Okulların hızla kullanıma sokulması için kredi imkânları yaratılmalıdır.
19. Depremde zarar gören işletmelerden olan alacaklar değersiz alacak sayılmalıdır.
20. Deprem bölgesindeki gerek belediyelerin gerekse faaliyetleri bulunan kişiler ile firmaların hazine tarafından karşılanacak ihtiyaçları ve alınacak önlemler için gerekli yasal değişiklikler bir bütün olarak ele alınmalı ve bunların Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulması sağlanmalıdır.
21. Deprem bölgesinde çalışan ya da bölgede görevlendirilen kamu personeline yapılan fazla çalışma/ek ödemeler OHAL süresi boyunca gelir vergisinden istisna olmalıdır.
22. Gider olarak yazılacak bağış ve yardımların kapsamı genişletilmelidir.
23. Bağışlardaki üst sınır kaldırılmalıdır.
24. Depremde zarar gören illerde ikamet eden öğrencilere verilecek burs ve yapılacak yardımların tamamı gelir ve kurumlar vergisine tabi kazançlarda gider olarak dikkate alınmalıdır.
25. Nakdi yardımlarda şeffaflık sağlanmalı ve gerek yurt içinden gerekse yurt dışından AFAD, Kızılay ve Diyanet Vakfı gibi kamunun kontrol ettiği kurumların hesaplarına yapılan nakdi yardım hesaplarını incelemek için kurulacak bağımsız bir komisyonun düzenleyeceği rapor 15 günlük periyodlarla kamuya açıklanmalıdır.
26. DASK'ın hasar tespit ve ödemeleri ivedilikle yapılmalıdır.
27. DASK tüm afet türlerini ve konut harici kayıpları da kapsayacak şekilde geliştirilmelidir.
28. Zorunlu deprem sigortasının konutların depreme dayanıklılık durumunun tıpkı motorlu araçlarda ve asansörlerde olduğu gibi devletin kontrolünde olan bir organizasyon kapsamında düzenli muayenelerle tespit edilmesi ve sigorta işlemlerinin bu sonuçlar üzerinden yapılması sağlanmalıdır.
29. DASK'a sözleşme öncesinde hasar tespiti yapması şeklinde bir yükümlülük yükleyerek oluşan zararın tazmini noktasında taraflar arasında bir denge kurulması hususu kanuni bir düzenleme ile güvence altına alınmalıdır.

30. DASK sigorta teminat miktarları mevcut ekonomik şartlar ve maliyet artışları gözetilerek önemli ölçüde artırılmalıdır.
31. Özellikle düşük ve orta gelirli vatandaşlarımızın depreme dayanıklı konut ihtiyacını uzun vadeli ve uygun koşullu finansman imkânlarıyla destekleyecek bir "Konut Finansman Kurumu" kurulmalıdır. Bu amaçla ihraç edilecek menkul kıymetlere vergi avantajı sağlanmalıdır.
32. Deprem ve benzeri afetlerde ihtiyaç duyulan mali kaynakların hazır bulunmasını ve zamanında etkili biçimde kullanılmasını sağlayacak fon, rezerv, şarta bağlı kredi, sigorta ve benzeri imkanları içeren bir "Acil Durum Mali Yönetimi" altyapısı kurulmalıdır.
33. Bölgede yabancılara mülk/arazi satışını yasaklayan bir yasal düzenleme acilen yapılmalıdır.

Depremın Yol Açtığı Mali Yükün Finansmanı

Depremın finansmanına ilişkin dış ve iç kaynakları harekete geçirmeyi ve kamu harcamaları ile vergi ve finansman adımlarını içeren kapsamlı bir plan açıklanmalıdır. Bu kapsamda;

1. Kamu yatırımları ivedilikle gözden geçirilmeli, acil olmayan yatırımlar durdurulmalı ve deprem bölgesine yönelik yatırımlara öncelik verilmelidir.
2. Depremle ilgili projelerin revizyonu ve 2023 Yılı Yatırım Programına alınması işlemleri hızla sonuçlandırılmalıdır.
3. Yedek ve ek ödenek tahsisleri münhasıran bu bölgedeki yatırımlarla sınırlı tutulmalıdır.
4. Zaruri giderler dışındaki giderlerde en az %20 kesintiye gidilerek oluşturulacak imkân deprem harcamalarında kullanılmalıdır.
5. Kamuda taşıt giderleri, temsil ağırlama, ilan, reklam, tanıtım ve benzeri giderlerde çok daha yüksek oranlarda tasarrufa gidilmelidir.
6. Bütçe Uygulamasına dair kısıtlayıcı hükümler ile ilgili diğer mevzuat hükümleri deprem bölgesi için süratle yeniden düzenlenmelidir.
7. Kanal İstanbul projesi derhal iptal edilmeli, önceliğin rant projeleri değil depremle mücadele olduğu gösterilmelidir.
8. Yeni kur korumalı mevduat hesabı açılmayacağı, mevcutların vade sonunda kapatılacağı açıklanmalıdır.
9. Depremın kamu finansmanı üzerindeki etkisini sınırlandırmak için bazı vergi önlemlerinin alınması kaçınılmaz olacaktır.
10. Vergi düzenlemelerinde dar ve sabit gelirliler ile çalışanlar üzerindeki yükün artırılmaması esas alınmalıdır.
11. İmar rantlarının vergilendirilmesine öncelik verilmelidir.
12. Tahakkuk eden vergilerin tahsilat oranını ciddi biçimde artıracak adımlar süratle ve kararlılıkla atılmalıdır.
13. "Yeniden İnşa Fonu (YİP)" oluşturulmalıdır. Bu fon kapsamında çok taraflı uluslararası ve bölgesel kalkınma bankalarından (Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası, İslam Kalkınma Bankası ve benzeri) uzun vadeli ve uygun koşullu kredi imkânı sağlanmalıdır.
14. Uluslararası kuruluş ve ülkeler tarafından yapılan hibe ve bağışlar bu fon bünyesinde toplanmalıdır.
15. Deprem Harcamalarında Kullanılmak Üzere Uzun Vadeli Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ESG) kategorisinde iç ve dış tahvil ihracına gidilmelidir.
16. Deprem bölgesinde yapılacak başta yatırım olmak üzere tüm harcamaların uluslararası şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkelerine uygun yapılması hem ucuz hem de yeterli kaynak sağlayabilmek için mutlaka yerine getirilmelidir.

DEPREMİN SEKTÖREL VE SOSYAL ETKİLERİNE YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Tarım ve Hayvancılık

1. Telef olmamış hayvan stoku için yem/saman temini en öncelikli ihtiyaçların başında gelmektedir. Yüksek fiyatlar ve lojistik masraf ve zorluklar ayrıca büyük sorun olarak ortaya çıkmıştır. Aynı olarak yem/saman desteği sağlanmalı ve asgari %50'si hibe olmak üzere bakiyenin 1 yılı ödemesiz ileri tarihli olarak tahsil edilmesi imkanı sağlanmalıdır.
2. Enkaz altında kalan veya herhangi bir şekilde tahrip olup kullanılamaz hale gelen traktör, pulluk ve benzeri tarım makine, alet ve sair ekipmanların temin edilerek çiftçilerimize tahsis edilmesi, bedellerinin kısmen devletçe ödenmesi, kısmen uzun vadeli uygun koşullu leasing yoluyla tahsili cihetine gidilmelidir.
3. Buğday ve arpa gibi kuru tarım ürünü olup halihazırda ekimi yapılmış ürünlerin dışında kalan sebzeler için fide, nohut, mercimek, ayçiçeği, fiğ ve benzeri ürünler için acilen tohum temini gerekmektedir. Çiftçi bu amaca yönelik varsa kaynaklarını harcadığından, üretimin sekteye uğramaması için acil destek sağlanmalıdır. Aynı tohum/fide temini sağlanmalı ve asgari %50'si hibe olmak üzere bakiyenin 1 yılı ödemesiz ileri tarihli olarak tahsil edilmesi imkanı sağlanmalıdır.
4. Gübre son bir yıl içerisinde %300'lere varan fiyat artışları nedeniyle aşırı pahalılaşmış, geçen sene dahi gübre kullanımında azalma olmuştur. Başta acilen bahar gübresi olmak üzere aynı gübre temini sağlanmalı ve asgari %50'si hibe olmak üzere bakiyenin 1 yılı ödemesiz ileri tarihli olarak tahsil edilmesi imkânı sağlanmalıdır.
5. Kayısı, elma, badem ve benzeri ürünlerin ilaçlama mevsimi yaklaşması ve zirai mücadele ilaçları satan mahalli firmaların da zarar görmüş olması nedeniyle bu konuda bölge dışından tedarikler hızlı şekilde temin edilmelidir. Aynı zirai ilaç temini sağlanmalı ve asgari %50'si hibe olmak üzere bakiyenin 1 yılı ödemesiz ileri tarihli olarak tahsil edilmesi imkânı sağlanmalıdır.
6. Özellikle Hatay, Gaziantep ve Kilis'te derin kuyularda tahribat yaşanmıştır. Sulama ihtiyacına binaen bölge dışından getirilecek ekipmanlarla sondaj desteği veya tamirat imkânı sağlanmalıdır. Ayrıca 2023'e özgü olarak kuraklık sorunu ile de karşı karşıya bulunduğumuzu da dikkate alarak, kuyu kılıfı, dalgıç pompa, elektrik tesisatı dahil sulamanın aksamaması için sondaj, teknik ve malzeme desteği sağlanmalıdır.
7. Eleman eksikliği büyük boyutlarda, işçilik ücretleri artmış durumdadır. Acilen iş gücü arz ve talebini buluşturacak adımlar atılmalıdır. Ücret ve çalışanların sigorta primine destek sağlanmalıdır.
8. Çiftçi Kayıt Sistemi üzerinden çiftçilere üretim yapmaları koşuluna ve üretim hacmine bağlı olarak önümüzdeki 3 aylık dönem için ücretsiz mazot istihkakı tanınmalıdır.
9. Tütün, çilek türü ürünler için naylon branda temininde büyük zorluklar veya imkansızlıklar yaşanmaktadır. Naylon branda temini konusunda talep tespiti yapılarak ihtiyaçlar %50 hibe bakiyesi hasatta tahsil şartıyla karşılanmalıdır.
10. Henüz yapılmamış destekleme ödemeleri öne çekilmelidir.

11. Çiftçilerin özel bankalara borçlarının ertelenmesinde yeknesak bir uygulama sağlanamamıştır. Bir çok ilde Bankalar Birliği'nin tavsiyesine uygun 6 ay boyunca ertelemeye gidilmiştir. Ancak, Gaziantep, Kilis ve Elazığ için bu süre 1 ay olarak belirlenmiştir. Anılan iller için de süre 6 aya çıkarılmalıdır.
12. DEDAŞ çiftçi destekleme alacaklarına bloke koymayı deprem koşullarında da sürdürmektedir. DEDAŞ blokeleri bu yıla mahsus kaldırılmalıdır.
13. Hasar gören, tahrip olan yem fabrikaları ve siloların ayağa kaldırılması için Ziraat Bankası acil uygun vade, faiz koşullarında kredi desteği sağlamalıdır.
14. Veteriner açığı oluşmuş durumdadır. Sağlık Bakanlığı veteriner ihtiyacını belirleyerek bölge dışından geçici görevlendirme yoluyla veterinerlik hizmetleri alımına girmeli ve bu hizmeti ihtiyaca göre emre amade kılmalıdır.
15. Elde edilecek ürünler için satış ve pazarlama desteği konusunda başta zincir marketler olmak üzere tedarik sözleşmeleri için ciddi vergi teşvikleri ilan edilmelidir.
16. Hak sahipleri vefat ettiği için sahipsiz kalmış tarım arazilerinin tespit ve ilan edilerek buraları ekip biçmek isteyen isteklilere önümüzdeki sezon için yarıcılık veya uygun yöntemlerle fırsat verilmelidir.
17. Özellikle fıstık üretimi için lisanslı depo eksikliği bulunmaktadır. Çiftçinin finansman temini için kritik önemdeki lisanslı depo yapımı için süper teşvik uygulaması ile yatırımcılar için bölge cazip hale getirilmelidir.
18. Moral bozukluğu, göç kararı ve benzeri nedenlerle arazilerin değeri altında el değiştirilmesinin önüne geçilmeli ve bölgeden dışarı göçe dair caydırıcı tedbir ve teşvikler belirlenerek uygulanmalıdır.

Sanayi, KOBİ ve Esnaf

1. Sanayi, KOBİ ve esnaf için hızla durum envanteri (sabit kıymet hasar seviyesi, işletme sermayesi değerlendirmesi) çıkarılmalıdır. Bu konuda devlet sanayi, ticaret ve esnaf odalarıyla birlikte çalışmalı, destek ve teşvikler bu çerçevede belirlenmelidir.
2. Deprem bölgesinde, bilhassa en çok etkilenen illerde, kamunun tüm alacak işlemleri yıl sonuna kadar durdurulmalıdır. Kamuya yapılacak beyannamelere, firmanın hasar durumuna göre ek süre verilmelidir. Türkiye Bankalar Birliğinin bölgedeki kredilerde erteleme ve sonrasında yeniden yapılandırma konusunda tavsiye kararı yıl sonuna kadar uzatılmalıdır. Deprem sonrası süreçte karşılıksız işlemi gören çekler için sicil affı getirilmelidir.
3. Deprem bölgesinden firmalarla iş yapan bölge-dışı firmalara da finansman desteği (karşılıksız çek işleminin engellenmesi) ve kamuya beyanlarında ilave süre imkanı (KDV'de karşı taraf incelemesi) sağlanmalıdır.
4. Deprem nedeni ile işten ayrılmak/şehir değiştirmek isteyenler için süre ayrımı yapılmadan kıdem tazminatlarını almaları ve bunun finansmanı için şirketlere finansman sağlanmalıdır.
5. İŞKUR İşbaşı Eğitim Programı (İEP) bölge şartlarına göre revize edilmelidir.

6. "Çarklar Dönüyor" programı ilan edilerek, mevcut 20 milyar TL'lik program en az iki katına çıkarılmalıdır. Hasar seviyesine göre, sabit kıymet yatırımları ve işletme sermayesi ihtiyaçları için uzun vadeli ve düşük faizli kredi sağlanmalıdır. Bu çerçevede, uluslararası kalkınma bankaları ile iş birliği yapılmalıdır.
7. Deprem bölgesine özel bir KGF programı (100 milyar TL'lik artırımdan ayrı olarak) başlatılmalı, esnaf kefalet kooperatiflerinin limitleri artırılmalıdır.
8. OSB'lerin üretime dönmesi için konteyner kentler devreye alınmalı, kreş ve okul imkânları sağlanmalı, ağır hasar alan OSB'ler gerekirse taşınmalıdır.
9. Esnaflar için konteyner çarşılar, girişimciler için konteyner beraber çalışma (co-working) ofisleri devreye alınmalıdır. Buralarda sunulan ürün ve hizmetlerin satışı için ulusal ve uluslararası şirketler (örneğin e-ticaret) destek vermeye davet edilmelidir.
10. DEVA Partisi Kalkınma Seferberliği Eylem Planı'nda öngörülen, çevre dostu üretimin olduğu, yetenek yönetimi odaklı, dijital eksende geliştirilmiş ve sosyal alanları olan sanayi vahalarından biri Malatya-Adıyaman, diğeri Kahramanmaraş-Hatay aksı için kurulmalı, ağır hasarlı OSB'lerdeki firmalar bu bölgelere nakledilmelidir.
11. Kalkınma Seferberliği Eylem Planı'nda öngörülen "En az 20 OSB'mizin Nitelikli Sanayi Bölgesi (QIZ) vasfı kazanması" vizyonu deprem diplomasisi çerçevesinde hızlandırılmalı, uluslararası yardımın ticarete dönüşümü sağlanmalıdır.

Sosyal Güvenlik, Yardımlar ve Hizmetler

1. Depremde hayatını kaybedenlerin hak sahiplerine prim, ödeme ve çalışma süresi koşulları aramaksızın ölüm aylığı bağlanmalıdır.
2. Deprem sebebiyle çalışma gücünün en az %60'ını kaybedenler prim ve sigorta süresi şartı aramaksızın malul sayılmalı ve malullük sigortasından aylık bağlanmalıdır.
3. İş yerini ve işini kaybeden depremzede esnaflara; kısa çalışma ödeneği ve işsizlik ödeneği en az 1 yıl süreyle verilmelidir.
4. İşverenlere, afetzede çalıştırma yükümlülüğü getirilmelidir.
5. Bölgede hizmet verecek sosyal hizmet uzmanı, psikolog, mentor ve pedagog sayısı artırılmalıdır.
6. Deprem bölgesindeki çocuklara yönelik destek hizmetleri acilen oluşturulmalıdır.
7. Depremde çocuklar için ileri elektronik imkânlardan da yararlanarak etkin bir takip sistemi kurulmalı, aileleriyle buluşmaları garanti altına alınmalı, kimsesiz kalan çocuklar için koruyucu aile ve evlat edinme teşvik edilmeli ve bu mekanizmalar hızlandırılmalıdır.
8. Deprem sonrası artacak yoksulluk nedeniyle kadın ve çocuklar için oluşabilecek istismar ve şiddet olaylarına karşı tedbirler alınmalıdır.

9. Bakıma muhtaç engelli haline gelen depremzedeler koruma altına alınmalıdır.
10. Kısa çalışma ödeneği ve işsizlik ödeneği alan depremzedelerin bu süreler için geriye dönük hizmet borçlanması mümkün hale getirilmelidir.
11. Depremzede çocukların eğitim ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanması için farklı kategorilerdeki sosyal yardımlar artırılmalıdır.
12. Depremzede ailelerin depremden sonraki süreçte doğacak çocuklarına 1 yıl boyunca; süt, bebek maması, bebek bezi yardımı yapılmalıdır.
13. Deprem sonrası kurulan geçici yaşam alanları, depremzedeler için güvenli hale getirilmeli, depremzedelere güvenli sosyal donatı alanları olan konutlar yapılmalıdır.
14. Depremzede vatandaşlarımızı kapsayacak, onları tam anlamıyla hayata entegre edecek istihdam programları; kısa, orta ve uzun vadeli olarak planlanmalı ve uygulanmalıdır.

Kadın

1. AFAD listelerine kadın ve çocuklara yönelik hijyen ürünleri eklenmeli, derhal güncellenmelidir.
2. Koordinasyon merkezlerinde kadın ihtiyaçlarına yönelik farkındalığı bulunan görevliler olmalıdır.
3. Kadınların rahat iletişim kurabileceği, kadın görevli, gönüllü sayısı hızla artırılmalıdır.
4. Güvenlik tedbirleri artırılmalı, şiddet ve cinsel tacizden kadın ve çocuklar korunmalıdır.
5. Aile içi şiddet vakalarının önlenmesi amacıyla bu şikayetlere ilişkin derhal işlem yapılması sağlanmalı, şiddet tehlikesi altındaki kadın ve çocukların gecikmeksizin güvenli kurumlarda barınmaları sağlanmalıdır.
6. Kadınların suya erişim noktaları, barınma merkezlerine yakın olmalı ve çok iyi aydınlatılmalıdır.
7. Seyyar prefabrik tuvaletler hızla temin edilmeli, kadın ve erkek tuvaletleri ayrı olmalı, barınma yerlerinden uzak olmamalıdır.

8. Kadınların hijyenik ve özbakım ihtiyaçları ücretsiz olarak karşılanmalı, temizlik ürünleri, kadın pedi gibi ürünlere kolay ve sürdürülebilir erişim sağlanmalıdır.
9. Üreme sistemi ve idrar yolu enfeksiyonlarının hızlı takibi ve tedavisi sağlanmalıdır.
10. Hamile kadınlar doktor takibine alınmalıdır.
11. Hamile kadınların temiz su, kıyafet ve gıdalara hızlı, kolay erişimleri sağlanmalıdır.
12. Hamile kadının alması gereken ilaçlar ve takviyeler (demir vb.) sağlanmalıdır.
13. Sağlık Bakanlığı ve Türk Tabipleri Birliğinden kadın sağlığı ve doğum uzmanlığı ile ilgili eğitim almış çok sayıda uzmanın bölgede görevlendirilmesi hızlandırılmalıdır.
14. Mobil muayene şartları sağlanmalı, jinekolojik masa ve ultrason bulundurulmalıdır. Her türlü doğum müdahalesi yapılabilmelidir.
15. Sağlık Bakanlığı bölgede doğum yapılabilen yerleri duyurmalıdır.
16. Yeni annelere ücretsiz temizlik ve annelik kitleri sağlanmalıdır. Sabun, iç çamaşırı, hijyenik ped, bebek battaniyesi, bebek bezi, lohusa pedi, diş fırçası, diş macunu verilmelidir.
17. Çocuk sahibi ailelere, çocuklar için gerekli ürünlerin bulunduğu hijyen kitleri düzenli ve ücretsiz olarak dağıtılmalıdır.
18. Hijyen ve ısı şartları sağlanmış emzirme ve bebek bezi değiştirme alanları sağlanmalıdır.
19. Anne sütü yeterli olmayan yeni doğum yapan kadınlara steril ek mama hazırlama desteği ya da bebek maması desteği verilmelidir.
20. Sosyal destek alanı ve çadırlar arasında ulaşımı destekleyecek taşınmalı sistem kurulmalıdır.
21. Kadın ve çocuklara psikososyal destek sunulmalı, kaygı halleri giderilmeli, güvende oldukları hissettirilmelidir.
22. Anne ve çocuğun birlikte vakit geçirebileceği, oynayabileceği temiz alanlar oluşturulmalıdır.
23. Eşini veya çocuğunu kaybeden kadınlara psikolojik destek hizmetleri sunulmalıdır.

Eğitim ve Gençlik

1. Gençlere ve çocuklara psikososyal destek sunulmalıdır. Umutsuzluk ve kaygı halleri giderilmeli, güvende oldukları hissettirilmelidir.
2. Temel eğitimde ve yükseköğretimde, afet ve benzeri olağan dışı koşullarda, kesintisiz eğitimi sağlayacak bir altyapı oluşturulmalıdır.
3. Afetten etkilenmeyen bölgelerde, eğitimin kesintiye uğramasının önüne geçilmelidir.
4. Olağan dışı süreçlerde, eğitim konusunda tek yetkili kurum "Millî Eğitim Bakanlığı" olmalı, AFAD ile MEB bünyesinde kurulacak olan Eğitim Yönetimi iş birliği (AFAD-EY) çerçevesinde, Eğitimi Yapılandırma ve Sürdürme Kurulu oluşturulmalıdır.
5. Afetlerde, eğitim ile ilgili yardım toplama ve dağıtımı AFAD-EY bünyesinde gerçekleştirilmelidir.
6. AFAD-EY ile okulların ve çadır okulların iletişim altyapısı tesis edilmelidir.
7. Afet Süreci Eğitimi ve Telafi Eğitimi Kurulu kurulmalıdır.
8. Eğitim döngüsünden çıkan öğrencilerimiz hızla eğitim sistemine kazandırılmalıdır.
9. Tüm il ve ilçelerde kurulan çadır yaşam alanlarının her birine "eğitim çadırı" kurulmalı ve temel eğitim öğrencilerimiz okul ortamlarına dahil edilmelidir.
10. Afet sürecinden çıkan çocuklarımızın, afet bölgesi dışındaki illerdeki eğitimleri sürecinde öğrencilerimizin uyum sorunları 360 derece farkındalık ile giderilmelidir.
11. Eğitimden bir süreliğine mahrum kalan çocuklarımızın "Telafi Eğitimi" için atanamayan öğretmenler bu süreçte görevlendirilmelidir.
12. Telafi programlarında, sosyal-duygusal desteğe öncelik verilmelidir.
13. Afet bölgesindeki öğrencilerimiz için afet sonrasına uyum için dijital eğitim içerikleri oluşturulmalıdır. Bu eğitimleri kullanabilmeleri için gerekli cihazlar ihtiyaç halinde AFAD-EY bünyesindeki yapılanma ile temin edilmelidir.
14. "Olağan Dışı Öğretim Farkındalığı Eğitimi" programı ile tüm öğretmen ve okul yöneticilerimiz hizmet içi eğitime alınmalıdır.
15. Normalleşmeye dönüş için uygun psikososyal destekli eğitim modülleri hazırlanmalıdır.
16. Eğitim, müdahale, yardım ve destek kurulları, kesinlikle alan mezunlarından, liyakat sahibi insanlardan oluşturulmalıdır.
17. Eski okul binaları ve hasarlı okullar hızla tespit edilmeli, okulların altyapılarının yeniden inşası ve güçlendirilmesi için kapsamlı bir plan yapılmalı, öğrencilerimiz bir an önce fiziksel olarak güvenli bina olan okul ortamına, yine psikolojik olarak kendini güvende hissettiği sınıflara kavuşturulmalıdır.
18. İvedilikle ülkemizin en nitelikli eğitimcilerinin, uzmanların, akademisyenlerin ve ilgili tüm paydaşların katılımı ile etkili ve kapsamlı bir psikososyal eğitim süreci başlatılmalıdır.

19. Çocuklar için psikososyal eğitim, çocukların içinde bulunduğu gelişim dönemi özelliğine göre içeriği bilimsel ölçütlere göre hızla yapılandırılmalıdır.
20. Depremler ve doğal afetlerle ilgili bilimsel araştırma, girişimcilik ve ticarileştirme teşvikleri ve ödenekleri artırılmalıdır.
21. Eğitim sürecinde deprem ve diğer doğal afetlerde kullanılacak teknolojilerin tanıtımı ve farkındalığı artırılmalıdır.
22. Deprem bölgesinde bulunan çocuklara ücretsiz yardımcı kaynak ve kırtasiye desteği sağlanmalıdır.
23. Deprem bölgesindeki çocuklar ve gençler için kolay kurulabilecek spor, hobi ve terapi alanları, çocuk parkları tesis edilmelidir.

Sağlık

1. Enkazdan yaralı çıkarılan vatandaşların en fazla maruz kaldığı durum olan ezilme sendromu nedeniyle başta böbrek yetmezliği olmak üzere, tansiyon, kalp ve solunum yetmezliği, yaygın kanama gibi tablolar ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin diyaliz cihazı envanteri çıkartılıp, gerekli görülmesi halinde hastalar ivedilikle yurt genelindeki diyaliz ünitelerine yönlendirilmelidir.
2. Benzer şekilde uzuv kayıpları ve ortopedik rahatsızlıklar ile ilgili olarak fizik tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri için bölgesel kapasite oluşturulmalıdır.
3. Afet bölgesinde diyabet, kanser, genetik hastalıklar, hipertansiyon ve benzeri kronik hastalıklarla mücadele eden vatandaşların tedavi süreçlerinin aksamaması için ilaç temini ve düzenli kontrol muayeneleri için ilgili süreçler münhasıran tanımlanmalı; gerektiği durumlarda hastaların diğer illerdeki uzman hekimlerin kontrolüne girmesi için bilişim teknolojisi çözümleri üretilmelidir.
4. Her bir kronik hastalık için uzun vadeli ulusal kronik hastalık yönetimi politikaları oluşturulmalı; artacak hasta sayısına göre kaynak planlaması yapılmalıdır.
5. Deprem bölgesinde yeniden yaşam alanları oluşturulana kadar sağlık raporlarına ihtiyaç duyulmamalı, mevcut raporların süresi uzatılmalıdır.
6. Afet sonrası sık sık ve düzenli şebeke suyu analizi yapılarak enfeksiyon riski asgari düzeye indirilmelidir.
7. Afet bölgesine bulaşıcı hastalıklara yol açan haşere ve diğer hayvanlara karşı düzenli olarak ilaçlama çalışmaları yapılmalıdır.
8. Çadır/Konteyner barınma koşulları iklim şartlarına uygun olmalıdır. Üst solunum yolu enfeksiyonlarına karşı ısınma koşulları sağlanmalıdır. Yangın çıkma ihtimalini önlemek amacıyla çadırların kurulduğu yerde gerekli denetimler düzenli olarak yapılmalıdır.
9. Afetzedelere bağışıklık sistemin güçlendirecek gıda takviyeleri ücretsiz olarak verilmelidir.
10. Afetzedeler UMKE ve 1. basamak hekimleri tarafından düzenli olarak sağlık kontrolünden geçirilmeli; etkin bir veri yönetimi yapılmalıdır.
11. Afet yönetim süreçlerinin merkezinde "zarar görme riskini azaltmak" yaklaşımı azami önem taşımaktadır. Koruyucu hekimliği temel alan, risk yönetiminin yerel düzeydeki adaptasyonuna olanak sağlayan aile hekimliği sisteminin afet yönetimi disiplini içerisinde afet tıbbi ve yönetiminde aktif rol alması sağlanmalıdır.
12. Afet sonrası ilk aşamada (ilk iki ay) bölgedeki aile sağlığı merkezlerinin (ASM) risk analizi yapılarak sağlam olanlarının hemen hizmet vermeye başlaması sağlanmalıdır. Bunun yanında çadır/konteyner kentlerde konteyner ASM planlaması yapılarak, o bölgede yerleşik aile hekimi ve yardımcı sağlık çalışanları buralara yerleştirilmelidir.
13. İkinci aşamada (bir-üç yıl) yeni yapılacak yerleşim bölgelerinde tahsis edilecek bir alanda iki katı geçmeyecek şekilde depreme dayanıklı ASM binaları inşa edilmeli ve donanımlı hale getirilmelidir.
14. Üçüncü aşamada (bölgenin durumuna göre bir yıl ve sonrasında) Aile Hekimliği mevzuatı günün şartlarına uygun olarak, koruyucu hekimliği önceleyecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.

15. Kriz ve afet yönetimi eğitimleri tıp eğitimi çekirdek müfredatına eklenmelidir. Paralel olarak tüm pratisyen hekimlere ve hemşirelere afet eğitimi düzenli olarak verilmelidir.
16. Afet uzmanlığı, tıp eğitimi içerisinde ihtisas branşı olarak konumlanmalıdır.
17. Temiz suya ve hijyenik koşullardan mahrumiyet durumları nedeniyle ortaya çıkabilecek jinekolojik hastalıkları engellemek için çadır/konteyner kentlerde temiz su, hijyen malzemesi, tuvalet ve banyo üniteleri hızlı bir şekilde sağlanmalıdır.
18. Afet döneminde ortaya çıkan fizyolojik ve duygusal bozuklukların erken doğuma sebep olabileceği dikkate alınarak buna yönelik önlemler alınmalıdır.
19. Gebelerin doğumlarını sağlıklı şekilde yapabilmesini teminen düzenli kontrollerinin konteyner hastanelerde verilmesi sağlanmalıdır. Doğum için afet bölgesinde hizmet vermeye devam eden kamu hastanelerine sevk edilmelerini sağlayacak süreçler tanımlanmalıdır.
20. Afetler yenidoğan yoğun bakım ünitelerinin (YYBÜ) ısı, ışık, nem, oksijen ve benzeri cihazların hasar görmesi nedeniyle işlev kapasitesini ciddi bir şekilde düşürebilmektedir. Bu nedenle YYBÜ planlaması, enkazda doğan veya kurtarılan yenidoğanların nakledilmesi, ilk değerlendirme, yatış ve takip süreçleri etkin şekilde planlanmalı; yenidoğan bakımı, sıvı, elektrolit yönetimi, antibiyotik kullanımı, yara bakımı ve aşılama süreçlerine ilişkin tedarik planı potansiyel hasta sayısı da dikkate alınarak yapılmalıdır.
21. Afet bölgesinde yaşayan hastaların kamuya ait ağız ve diş sağlığı merkezleri ile özel kliniklere ücretsiz erişimini sağlayacak süreçler oluşturulmalıdır; SGK sistemi buna göre uyarlanmalıdır.
22. Afet sonrası dönemde ilaç ve aşı (tetanos, kuduz, BCG, polio, hepatit B vb.) temininde sorun yaşanmaması için il bazlı ilaç ve aşı temin, depolama ve dağıtım planlaması yapılmalıdır.

23. TİTCK, Kızılay, AFAD, eczacı odaları ve ilgili STK'ların koordineli çalışması sağlanmalıdır.
24. Stres bozukluğu, depresyon ve yas döneminde afetin hemen ertesinde önce çadır/konteyner kentlerde, sonrasında da Aile Sağlığı ve Sağlıklı Yaşam Merkezlerinde psikoterapi desteği verilmelidir.
25. Sağlıklı Yaşam Merkezleri psiko-sosyal rehabilitasyon için donanımlı hale getirilmelidir.
26. Özellikle deprem nedeniyle uzuv kaybına uğramış çocukların ihtiyaç duydukları her türlü rehabilitasyonu yapmak; topluma ruhen sağlıklı, bağımsız ve üretken bireyler olarak katılabilmelerini sağlamak amacıyla üniversiteler, STK'lar ve uluslararası uzman kuruluşların iş birliği ile özel programlar düzenlenmelidir. Bu amaçla altı ay içerisinde rehabilitasyon merkezleri inşa/tahsis edilerek pediatri, travmatoloji, psikiyatri, psikoloji, ortopedi, fizik tedavi ve rehabilitasyon, fizyoterapi ve ortez-protez branşlarının birlikte çalışması sağlanmalıdır. Gönüllü uzman ve STK'ların rehabilitasyon süreçlerine hızlı şekilde dahil edilebilmeleri için planlama yapılmalıdır.
27. Cerrahi müdahaleye dair her türlü tıbbi müdahaleyi yapabilecek donanıma ve personele sahip mobil hastaneler hazır hale getirilmelidir.
28. Aynı şekilde, afet sonrasında ilgili STK'lar ve ilaç, aşı ve gıda takviyesi bağışçıları ile koordineli çalışacak bir seyyar eczane ağı planlaması yapılmalıdır.
29. Hastanelerin fay hattında inşa edilmesi engellenmelidir. Aynı şekilde düzenli olarak yapı denetiminden geçmeleri sağlanmalıdır. Tüm hastanelerde sismik izolasyon teknolojisi kullanılmalıdır.
30. Afet hallerinde hastanın hekime erişimini hızlandırmak için, farklı branşlardaki uzman hekimlerin ve diğer sağlık meslek mensuplarının gönüllü veya görevli olarak afet bölgesindeki hastanelere sevkini hızlandıracak bir planlama yapılmalıdır.
31. Afet zamanı kamu hastanelerinin kapasitesinin yetersiz olduğu durumlarda özel hastanelerin, görüntüleme ve laboratuvar merkezlerinin ücretsiz hizmet vermesini sağlayacak bir mekanizma kurulmalıdır. SGK sistemi bunu sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
32. Şehri tanıyan deneyimli hekimlerin şehirden ayrılmak yerine faal kamu hastanelerinde istihdamı ve özel muayenehanelerde SGK kapsamında hasta kabul etmeleri sağlanmalıdır.
33. Afet zamanı kamu hastanelerinin kapasitesinin yetersiz olduğu durumlarda özel hastane, görüntüleme ve laboratuvar merkezlerinin de ücretsiz hizmet vermesini sağlayacak bir mekanizma kurulmalıdır. SGK sistemi bunu sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
34. Kurtarma ve acil tıbbi müdahale hizmet süreçlerinin etkin yönetilebilmesi için afete hazır sağlık birimleri, erken bildirim ve erken ulaşma ve müdahale süreçleri, triyaj ve etkin komuta kontrol merkezi oluşturulmalıdır. Öncelikle sağlık hizmeti verenler ve çalışmaları koordine eden sağlık yöneticilerinin afet planlarını hazırlama, arama kurtarmada medikal hizmet, ilk yardım ve acil hizmetler, iletişim ve haberleşme, stres altında çalışma, triyaj, temel ve ileri yaşam desteği gibi konularda uzmanlaşması sağlanmalıdır.
35. Ülkemizin Kimyasal Biyolojik Radyolojik Nükleer Tehditler (KBRN) ölçüm kapasitesi artırılmalı; afet bölgesinde, özellikle moloz atılan alanlarda düzenli ölçüm ve analiz yapılmalıdır.
36. Avrupa Birliğinin oluşturduğu Sağlık Acil Durum Ajansına (HERA) benzer bir yapı oluşturulmalı, HERA ve diğer uluslararası sağlık kuruluşları ile düzenli bir iş birliği yapısı kurulmalıdır.

Çevre

1. “Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği”nin 44. maddesi derhal uygulanmalı, olası bir afet anında uygulanacak atık yönetimi planları hazır tutulmalıdır. Yönetmeliğe göre oluşturulacak kriz merkezlerince belirlenen depolama alanlarının konumları acilen kamuoyuyla paylaşılmalıdır.
2. Afet sonrası çadırlar ve konteyner kentler dahil olmak üzere geçici yaşam alanlarındaki atıklar doğru yönetilmeli ve oluşan evsel nitelikli katı atıklar (organik atıklar, ambalaj atıkları tehlikesiz atıklar vb.) düzenli olarak toplanmalıdır. Çadır kentlere kapaklı çöp konteynerleri temin edilmelidir. Afetzedelerin geçici olarak bulundukları yaşam alanlarından oluşan ambalaj atıkları da geri dönüşüm potansiyeli nedeniyle ekonomimize kazandırılmalıdır ve geliri afetzedelere verilmelidir.
3. Yaralı vatandaşlar için kurulacak mobil revirlerde oluşan tıbbi atıklar diğer atıklardan ayrı toplanarak bertaraf edilmelidir.
4. Afet bölgelerine acil su depoları kurulmalı ve günlük kullanım dahil su tüketimi kontrollü ve sağlıklı depolardan yapılmalıdır.
5. Atık su ve içme suyu altyapılarına dair derhal bir hasar tespit çalışması yapılmalıdır. Afet nedeniyle atık su altyapısı hasar görerek içme suyu borularına ulaştıysa veya içme suyu altyapısı zarar gördüyse bir an önce önlemler alınmalıdır.
6. Yıkıntı atık durum tespiti için ekipler oluşturulmalıdır ve ekipler bakanlık tarafından hızlı bir şekilde sahada görevlendirilmelidir. Tüm deliller toplanmadan çok hızlı ve bilinçsiz bir enkaz kaldırma çalışması yapılmamalıdır. Afet ile oluşan atıkların tehlikeli ve tehlikesiz olmak üzere atık miktarı ve karakterine dair çalışması hemen yapılmalıdır.

7. Enkaz kaldırma ve hasarlı binaların yıkımı esnasında sağlığa zarar vermemesi için binaların çevresi branda ile çevrelenerek yıkım çalışmaları yapılmalıdır ve ortaya çıkan zararlı tozlar engellenmelidir.
8. Deprem sonucunda oluşan yıkıntı atıklarının yönetimi "Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği"ne uygun olarak yapılmalıdır. Yıkıntı atıkları kaynağında ayrıştırılarak en aza indirgenmeli ve yerleşim yerlerinden uzak depolama alanlarına sevk edilmelidir. Yıkıntı atığının yüklemesi esnasında kamyon kasaları branda ve benzeri malzeme ile kapatılmalı, araç güzergâhında tozumaya neden olacak tüm yollar sulanmalıdır. Halk sağlığına ve çevreye verilebilecek riskler en aza indirgenmelidir.
9. Tehlikeli maddeler çok sıkı tedbirler alarak ayrıştırılmalıdır. Enkaz kaldırma çalışmalarında özellikle 2010 senesinden önce yapılan binaların enkazında asbest incelemesi yapılmalıdır. Asbest liflerinin havayla birlikte solunmasını engellemek için enkazda sulama yapılmalı ve tozlar su ile bastırılmalıdır. Asbest bulunan yıkıntılardan asbest içeriği insan ve çevre sağlığına zarar vermeden ayrıştırılmalıdır. Ayrıştırma işlemleri ileri teknolojiler kullanılarak, uluslararası standartlara uygun bir şekilde yapılmalıdır. Bununla birlikte 2010 öncesi ya da sonrasında hazır betonda kullanılan kimyasal maddelerde gerekli önlemler alınarak bertaraf edilmelidir. Yükleme çalışmaları sırasında sulama yapıp tozun ve serbest formdaki asbestin çökmesi sağlanmalıdır.
10. Geri dönüştürülebilir demir, elektronik eşyalar ve benzeri metaller ayrıştırılarak, gerekli işlemler akabinde ekonomiye yeniden kazanımı sağlanmalıdır.
11. Demir, metal, plastik, cam, ahşap, tekstil, elektronik atıklar, beton, tuğla, kiremit dahil olmak üzere geri dönüştürülebilecek maddeler özel geçici depolama alanlarına alınmalıdır. Bu atıklardan maksimum düzeyde yararlanılmalıdır. Atıkların yeniden kullanımı sürecinde elde edilecek gelirler afetzedeler için kullanılmalıdır. Geri kullanımı mümkün olmayan atıklar ayrı bir şekilde düzenli depolama alanlarında bertaraf edilmelidir.
12. Atıklar doğaya gelişigüzel bırakılmamalıdır. Depolama alanlarının seçiminde yerleşim yerlerine yakın alanlar tercih edilmemelidir. Depolama alanı seçilirken tarım ve orman alanları, sulak alan hassasiyetlerine dikkat edilmelidir. Seçilecek alanlarda çığ ve taşkın riskleri, yağış durumu gibi meteorolojik etkiler dikkate alınmalıdır. Tarım ve mera alanlarına, su kaynaklarına veya kıymetli doğal yaşam alanlarımıza yakın yerlere dökülmemelidir. Döküm ve bertaraf alanları korunması gereken su kaynakları, göl ve akarsu gibi sulak alanlar, mevcut ve planlanan baraj havzalarına yakın yerlere tercih edilmemelidir. Depolama alanlarının seçimi birçok kamu kurumunun istişaresi ile belirlenmelidir. Yerleşim yerlerine ve deprem fay hatlarına uzak yerler tercih edilmeli ve halk sağlığını toz, gürültü başta olmak üzere direkt olarak etkilenmesinden kaçınılmalıdır.
13. Atıkların geçici ve kalıcı olarak depolanmasındaki yer seçimi yapılırken zemin özelliklerine dikkat edilmelidir. Depolama alanlarında sızma tehlikesine karşı azami önlem alınmalıdır. Bu alanlar için zemin etüdü yapılarak, yağmur suları ile yıkıntı atıklarının içerisindeki kirleticilerin yeraltı sularını kirletmesinin önlenmesi için kesinlikle jeomembran kullanılmalıdır.
14. Atık yönetimi sürecinde; biyoçeşitliliğin korunması önceliklendirilmelidir. Ekosistemin tahribatına izin verilmemelidir. Ekolojik yıkım olmaması için atık yönetiminde doğa ve canlı hayatı öncelenmelidir.
15. Hafriyat atıklarının taşınması ve bertarafı için liyakatli firmalar ile süreç yönetilmelidir. Bu hususlar ile ilgili olan yapılacak olan ihaleler şeffaf ve halka açık bir şekilde yapılmalıdır.
16. Afetten etkilenen hayvanlar için geçici hayvan bakımevleri ve rehabilitasyon merkezlerinde afet sonrası tahliye planları yapılmalıdır ve bakımevlerinde kalacak olan hayvanların mama ve sağlık hizmetlerine acil erişimi için hazırlıklar yapılmalıdır.

17. Afet mağduru vatandaşlarımızın beslemekte olduğu hayvanları için mama ve su ulaştırılması, depolanması ve güvenli bölgelere sevkiyatı için hazırlıklar yapılmalıdır.
18. Evlerde mahsur kalan evcil hayvanların tahliyesi için hayvan arama kurtarma konusunda veteriner hekimler ve arama kurtarma uzmanları ile birlikte ayrı bir ekibin eğitilmesi sağlanmalıdır.
19. Halihazırda kurulu bulunan hayvanat bahçeleri ve su parkları gibi alanlarda hasar oluşması halinde gerçekleştirilecek tahliye planları hazırlanmalıdır.

Kültür

Depremi tarihi ve kültürel varlıklarımız üzerindeki tahribatı ağır olmuştur. Depremde hasar gören kültür varlıklarının korunması konusunda aşağıdaki adımların atılmasını çok kritik ve acil görmekteyiz.

1. Öncelikle depremde hasar görmüş kültür varlıklarımız bir an önce tespit edilmeli ve belgeleme çalışmaları hızla tamamlanmalıdır.
2. Yapılan hasar tespit sonrası, kısmen ya da tamamen yıkılmış yapıların yıkılan kısımlarının enkaz/moloz muamelesi görmemesi ve yıkılmış yapı elemanlarının sağlıklı bir şekilde belirli alanlarda korunması sağlanmalıdır.
3. Hasar görmüş yapıların tehlike arz eden kısımlarının yıkılması işlemi Koruma Kurulları ve belediyelerin KUDEB birimlerinin denetiminde gerçekleşmesi gerekmektedir. Kontrollü yıkımlarda sağlam yapı elemanlarının bu yıkımlardan etkilenmemesini sağlamak gerekmektedir. Mümkün olan alanlarda yıkımlar öncesi 3 boyutlu taramalarla yapıların mevcut durumu belgelenmelidir.
4. Depremden etkilenen kentlerde kentsel sit alanlarının sınırları korunmalı, deprem öncesi koruma amaçlı imar planlarına sadık kalınmalıdır. Deprem felaketi rantçı imar uygulamaları için fırsata dönüştürülmemelidir.
5. Depremden çok fazla etkilenmiş kentlerimizde bulunan sit alanları içinde yapılacak bütün imar çalışmaları 2863 sayılı Kültür Varlıklarını Koruma Kanunu ve koruma ilkeleri ışığında Koruma Kurullarının onayıyla yapılmalıdır. Daha önce farklı bölgelerde (Diyarbakır Sur) yaşanan oldu-bitti uygulamalarına izin verilmemelidir.
6. Depremden zarar görmüş mülkiyeti kamuda olmayan tescilli veya farklı koruma statüsünde bulunan yapıların tekrar ayağa kaldırılması konusunda Kültür ve Turizm Bakanlığının mali destek vermesi gerekmektedir. Gerekli durumlarda bu yapıların acil kamulaştırması yapılmalıdır.
7. Restorasyonu yapılacak yapılarda, bundan sonra yaşanacak afet ve benzeri durumlara karşı dayanıklı olması konusunda ICOMOS, ICORP, UNESCO gibi kurumlardan destek alınarak üniversitelerinde dahil olduğu proje çalışmalarının yapılması sağlanmalıdır.
8. Hatay gibi farklı kültürel ve tarihsel katmanların bir arada bulunduğu kentlerimizde, tüm bu kültür ve tarih katmanlarının yeniden görünür kılınması sağlanmalı, bu kentlerin sahip olduğu kimlikler korunmalıdır.
9. Restorasyon uygulama işleri, konuda uzman personel veya kurumların denetiminde ve yine bu işlerin restorasyonu konusunda tecrübeli firmalar tarafından yapılmalıdır. Ülkemizde daha önce defalarca örneğini gördüğümüz "Restorasyon Faciaları" tekrar yaşanmamalıdır.

10. Bölgede Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı iş birliğinde, restorasyon uygulamalarında çalışacak eleman yetiştirme kursları açılmalıdır. Bu programlarla uygulama işlerinde gerekecek taş, ahşap, demir vs. alanlarda eleman ihtiyacı karşılanmış olacaktır. Bununla beraber bölge halkı için bir istihdam kapısı açılacak ve restorasyon uygulamalarının daha sağlıklı bir biçimde yürütülmesi sağlanacaktır. Özgün yapım tekniklerinin nesiller arası aktarımını da sağlayacak bu proje önemli bir sürdürülebilirlik projesidir.
11. Bölgede bulunan müzelerle ilgili hızlı bir envanter ve hasar tespit çalışması gerekmektedir. Müze yapılarından hasarlı olanların bir an önce tahliyesi sağlanmalı, bu tahliye sırasında eserler özenli bir şekilde korunmalıdır.
12. Merkezi bir Afet Tarihi Müzesi ile başta fay hattı üzerinde yer alan illerde aynı zamanda simülasyon ve eğitim merkezi faaliyetlerinin de yer alacağı Deprem Müzeleri kurulmalıdır.

Adalet ve Yargı

1. Vatandaşların afet sonrasında oluşacak maddi ve manevi zararlarının tazmini için ilk olarak, sigorta hukuku prensiplerini esas alan ve yeknesak uygulanabilecek mahiyette, en az ihtilaf çıkarabilecek türden, mağdurun katılımına açık, etkili ve hızlı bir idari değerlendirme sürecine dayalı yardım yöntemlerini içeren idari başvuru yolları ihdas edilmelidir. Bu konudaki idarenin karar ve tutumlarına karşı hak arama yollarına gidilmesi durumunda, mağdurlara avukat desteği imkânları sağlanmalıdır.
2. Mevzuat ve farklı yargı yolu uygulamaları sebebiyle, maddi, bedeni ve manevi zararların tazmini amacıyla adli yargı ve idari yargı arasında çok sayıda görev uyuşmazlığı çıkabilmekte; deprem gibi bir tabi afetin etkisinin ve boyutlarının büyüklüğü sebebiyle, idare aleyhine açılan davaların sonuçlanmasının ve içtihat birliğinin sağlanmasının uzun yıllar aldığı bilinmektedir. Sözü edilen mahzurların giderilebilmesi ve idari ve adli giderim yollarının daha etkili hale getirilmesi amacıyla, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunda, 7269 sayılı Kanunda, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda süratle gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

3. Afetle ilişkilendirilen zararların tazmin ettirilmesine yönelik idari davalar için; 2577 sayılı Kanunda, halihazırda davalı idare lehine öngörülmüş olan ivedi yargılama usulüne benzer bir özel yargılama usulü ihdas edilmeli; yeni usul kapsamında, hukuki yardım, ispat külfeti, delil serbestisi, yargılama süresi konularında davacı lehine kurallar getirilmelidir.
4. HSK tarafından bir tavsiye kararı hazırlanarak ceza hukuku kapsamında afet öncesi ve sonrasında sorumluluğu bulunan kişiler bakımından soruşturmaların etkin bir şekilde yürütülmesi için delil toplanması ve keşifle ilgili uyulması gereken standartlar belirlenmelidir.
5. Afet sonucu oluşan can ve mal kayıplarına ilişkin doğan cezai sorumlulukların etkin şekilde soruşturulması ve yargılama kapsamında caydırıcı cezaların verilmesi hususunda AIHM ve AYM kararlarında belirlenen standartlara uyulmalıdır.
6. Ceza soruşturmalarının şeffaf yürütülmesi sağlanmalı, gizlilik kararı gibi prosedürler ilgili soruşturmalarda uygulanmamalıdır.
7. Kamu görevlilerinin yargılanmasına yönelik izin usulü tümü ile sona erdirilmeli, gerekli görülmesi hallerinde koruma prosedürü işletilmeli ve buna yönelik mevzuat düzenlenmelidir.
8. Afet öncesinde, afet anında ve afet sonrasında meydana gelecek suç tipleri ceza kanununda ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmelidir. Afetin oluşumundan önce gerekli önlemlerin alınmaması ve yükümlülüklerin yerine getirilmemesi nedeniyle idarenin sorumluluğuna yol açan kişiler hakkında; afet sırasında kamu güvenliğinin sağlanabilmesi için yaşanabilecek yağma, hırsızlık gibi suçları hakkında; afetin sonrasında yaşanan sigorta paralarına ilişkin dolandırıcılık suçları ile afet yardım fonlarının zimmeti suçu gibi suçlar bu kapsamda ele alınmalıdır.
9. Yapı Denetim Hakkında Kanunun kapsamını belirleyen 1. maddesinin 2. fıkrası yeniden düzenlenerek, cezai sorumluluğa getirilen istisnai haller değiştirilmelidir.
10. Yapı Denetim Hakkında Kanunun 9. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen yapı denetim görevinin kötüye kullanılması suçu, yapının inşası sürecine katılan tüm unsurların cezalandırılmasını sağlamaktan uzak bir düzenlemedir. Bu sebeple, can ve mal güvenliğini temine yönelik getirilen bu düzenleme yaşam hakkı ile can ve mal güvenliği üzerinde tehlike yaratacak tüm unsurları kapsayacak şekilde yeniden ele alınmalıdır.
11. Afet sonrası görülecek özel hukuk ve ceza hukukuna ilişkin davalara bakacak mahkemelere başkaca iş ve işlem tevzi edilmemeli, bu mahkemeler salt bu işlere bakmalıdır. Bu mahkemelerin esas sayılarına göre ihtiyaç halinde hızla yeni mahkemeler ihdas edilmelidir.

DEVA

DEMOKRASİ VE ATILIM PARTİSİ

Eylem Planlarımızı
İncelemek için:

devapartisi.org.tr

DEVA-KMDDVCR-032023-TR

DEVA Partisi
Genel Başkanı
Ali Babacan